

Oponentní posudek na disertační práci
Mgr. Renáty Kyzlinkové
„Souvislosti časného rodičovství v České republice: životní strategie těhotných žen a matek do dvaceti let“

Zpracovala: PhDr. Věra Kuchařová, CSc., Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Předložená disertační práce se věnuje specifickému sociologicko-demografickému jevu, jakým je mateřství velmi mladých žen, často spíše dívek. Jakkoliv v ČR není tato sociální skupina a její problematika v současnosti kvantitativně příliš zastoupena, toto téma má svou společenskou závažnost, jež se proměňuje, jak dokazuje autorka této práce. Výběr tématu disertační práce je třeba ocenit i proto, že není u nás téměř vůbec prozkoumáno. Autorce to otevřelo prostor pro vlastní přístup a hledání výkladových schémat, který bohatě a tvůrčím způsobem využila. Současně velice systematicky a cílevědomě pracovala s bohatou českou a zejména zahraniční literaturou. V předložené práci tak lze pozitivně hodnotit propojení teoretických a koncepčních východisek a vlastního empirického šetření. Pro něj autorka zvolila zejména kvalitativní metodu jako nejadekvátnější vzhledem k vysoce individualizovanému a z velké části sociálně-psychologickému charakteru zkoumaného jevu.

Struktura disertační práce odpovídá charakteru zkoumaného problému. Vychází z analýzy demografických souvislostí sledovaného jevu. Zde se autorka soustřeďuje na vymezení specifík reprodukčního chování dívek a mladých žen z demografického pohledu. Její přístup lze hodnotit jako vyčerpávající v tom smyslu, že popis vývoje plodnosti dívek mladších dvaceti let doplňuje širší analýzou všech zásadních souvisejících jevů – sňatkového chování, indukované potratovosti, regionálních diferencí demografického chování adolescentů, ale také okolností zaznamenaných zdravotnickou statistikou. V této části autorka projevila mj. schopnost uvést sledovaný jev do širšího společenského kontextu analýzou vývoje jeho dílčích aspektů. Poukazuje na to, že se skupina –náctiletých matek stává více sociálně ohroženou skupinou.

(Nejen) na tomto základě pak autorka zevrubně analyzuje základní sociální, kulturní a psychologické, případně ekonomické souvislosti časného mateřství, přičemž využívá studia literatury a vlastního empirického, kvalitativního, šetření. Zabývá se okolnostmi vzniku časného mateřství (těhotenství), rozhodovacího procesu v době těhotenství a jeho podmíněností, okolnostmi „legitimizace“ rodičovství a partnerskými vztahy –náctiletých (budoucích) matek, zvládnutím rodičovské role a změnami životního stylu, věnuje se i vztahu rodičovství a dalších životních aspirací u velmi mladých matek.

Použití kvalitativního empirického šetření je náležitě zdůvodněno, vč. popisu jeho předností právě pro studium sledovaného fenoménu. Osnova hloubkového standardizovaného rozhovoru autorce umožňovala zevrubné poznání individuálních okolností časného rodičovství a současně dávala dotazovaným dívkám prostor pro vlastní vyjádření k problematice. Deskripci celkové situace adolescentních matek vhodně dokresluje použití standardizovaného nástroje NSSQ pro měření sociální opory. Vzhledem k tomu, že autorka zde (str. 203) srovnává naměřené hodnoty „svého“ souboru adolescentních matek se „standardem“, postrádám zde alespoň úvahu o možné odlišnosti, kdyby tento standard byl zjišťován přímo na české populaci (je použit standard zjištěný v USA). Důraz však autorka klade na porovnání různých skupin sledovaných matek a zde nenacházím v analýze dat a jejich interpretaci problém. Výsledky zde dosažené jsou zajímavým a funkčním doplňkem celé analýzy.

Vysoce hodnotím poměrně rozsáhlou empirickou část disertační práce. Rozsah je dán šířkou záběru, tedy zohledněním jak všech „fází“ raného rodičovství, tak všech jeho aspektů od nejindividuálnějších a nejintimnějších po strukturální podmínky. Text a analýzy jsou zpracovány velmi koncentrovaně a konzistentně. Účelně jsou propojena a konfrontována vlastní autorčina zjištění s poznatky z odborné literatury. Po stránce věcné, metodické i formální (tj. způsob prezentace výsledků a využití citací) se jedná o velice zasvěcené a kvalitní zpracování. Analýza obsahuje spoustu zajímavých zjištění, jež jsou vzájemně propojována. Současně je text i dobře čtivý.

Kvalita a poznávací přínos autorčiných závěrů logicky vyplývá z dobré kvality celé analýzy. Ocenit je třeba i dovedení závěrů do úrovně úvah a doporučení pro praktická opatření v rámci rodinné a sociální politiky či hodnocení institucionálních aspektů sociální pomoci poskytované v současnosti této skupině.

Dílčí připomínky:

- vzhledem k malé velikosti výzkumného vzorku není dost opodstatněné uvádění relativních četností v tabulkách v desetinných číslech
- ve schématu č. 5.1, s. 117, je „překlep“ - na druhé úrovni od shora má být u vodorovné šipky „ano“ místo „ne“

Disertační práce Renáty Kyzlinkové přináší osobitý a zevrubný pohled na problematiku časného rodičovství v současných společenských podmínkách v České republice. Ukazuje jeho socio-ekonomické, kulturní a sociálně psychologické souvislosti. Je to výsledek účelného propojení různých metod – demograficko statistické analýzy, dobře

zvládnuté metody kvalitativního šetření, doplněného speciálním nástrojem měření sociální opory (NSSQ), a studia relevantní odborné literatury.

Předložená disertační práce splňuje všechny formální a věcné požadavky a lze ji jednoznačně doporučit k obhajobě.

V Praze, 9.6.2010